

بدهی زودایی یا وامگاه

دکتر فضل الله اکبری

مطلب حاضر از یادداشت‌هایی است که زنده یاد دکتر فضل الله اکبری برای تکمیل کتاب بررسی تحلیلی تهیه کرده بودند. این مطلب برای اولین بار در مجله حسابرس به چاپ می‌رسد.

- مواردی پیش می‌آید که مدیران شرکتی می‌خواهند از بدهیهای خود بکاهند، ولی وامی که گرفته‌اند و یا اوراق قرضه‌ای که صادر کرده‌اند از لحاظ سررسید و سایر جهات شرایطی را مقرر می‌دارد که انجام این منظور را مانع می‌شود.
- انگیزه واریز بدهی قبل از موعد ممکن است موجبات و دلایل مختلفی داشته باشد، از آن جمله:
- ۱- مدیران علاقه دارند نسبت بدهی به ارزش ویژه در ترازنامه شرکت کاهش یابد، و ترازنامه را که به مرجعی ارائه می‌دهند وضع و جلوه بهتری پیدا کند.
 - ۲- شرکت بهترین راه استفاده از نقدینگی خود را واریز بدهی تشخیص دهد.
 - ۳- پیش بینی می‌شود تصفیه بدهی در آینده که سررسید آن فرا می‌رسد با مشکلاتی مواجه گردد.
 - ۴- سرمایه‌گذاری در طرحی جدید سودمندتر تشخیص شود در حالی که این دو مانع الجمع باشند.
 - ۵- درخواست وامی جدید مستلزم آن باشد که بدهیهای گذشته تقلیل یابد.
 - ۶- احتمال می‌رود شروع به باز خرید اوراق قرضه، ارزش روز آنها را افزایش دهد.
- اصولاً حذف بدهی از دفاتر و صورت‌های مالی به دو راه انجام می‌شود: یکی برائت ذمه^۱ و دیگری به روشی که آن را بدهی زدائی^۲
- یا وامگاهی عنوان داده‌ایم. در روش اول واریز بدهی و تصفیه آن به طریقی که در قوانین و قراردادها مشخص شده است انجام می‌گیرد و در نتیجه آثار حقوقی دین از بین می‌رود و در واقع پس از واریز آن بدهکار مسئولیتی ندارد و رابطه او با بدهی قطع می‌شود.
- اما در روش دوم یعنی بدهی زدایی، که بر اساس بیانیه استانداردهای حسابداری مالی^۳ از سال ۱۹۸۳ در امریکا مجاز تشخیص شده است، بدهکار می‌تواند، از طریق بدهی زدائی، دین خود را از حسابها و صورتهای مالی حذف کند به این ترتیب که پول نقد و یا اوراق بهادار خالی از خطر^۴ را به معنی معادل اصل و بهره و یا سود متعلق به بدهی در حساب امانی غیر قابل برگشتی^۵ تودیع نماید و در واقع مبلغی را که لازم است به طلبکار یا طلبکاران تادیه شود کلاً به این حساب بسپارد.
- همزمان با انتقال وجوه به حساب امانی مزبور، شرکت، حساب بدهی و همچنین اوراق بهادار منتقل شده را از دفاتر و صورتهای مالی خود حذف می‌کند و اگر بین این دو مبلغ یعنی مانده بدهی اعم از اصل و بهره و آنچه به منظور حذف آن به حساب امانی منتقل می‌شود تفاوتی باشد آن را به عنوان سود و یا زیان تصفیه بدهی قبل از موعد منظور می‌دارد.
- گرچه به طریق بالا، حساب بدهی از دفاتر و صورتهای مالی حذف می‌شود، ولی باید توجه داشت که شرکت از لحاظ حقوقی و بر طبق

شرایط اخذ وام و یا صدور اوراق قرضه ای که به این ترتیب واریز می کند تعهداتی خواهد داشت و کلاً برائت ذمه حاصل نمی نماید. در هر حال در درجه اول (بخصوص در مورد اوراق قرضه) شرکت متعهد و ضامن باقی می ماند تا تصفیه کامل حقوقی انجام شود. علاوه براین، اگر بدهی ناشی از صدور اوراقی باشد که به طور عام مورد معامله قرار گرفته اند، حذف آن از صورتهای مالی به روش بدهی زدایی در وضع صادرکننده از لحاظ مسئولیتهایی که صدور آن اوراق ایجاد می کند تغییری نمی دهد.

خطر هم باید به همان ارز خارجی باشد. روش بدهی زدایی را در مورد اجاره های بلندمدت هم بکار برده اند. ولی در این مورد وقتی قابلیت استفاده پیدامی کند که تاریخ نهایی آن مصرحاً معلوم و طبق سند غیر قابل تغییر باشد و به علاوه این دو مجدداً بدون تغییر اعلام و تشخیص شود. از لحاظ مالیاتی، سود و زیان حاصل از کاربرد روش بدهی زدایی را مشمول مالیات ندانسته اند. ولی تنها

جایی که خلاف آن آمده است در

مقررات بیانیه استانداردهای حسابداری مالی شماره ۹۶ مورخ دسامبر ۱۹۸۷ می باشد که مقرر می دارد که شرکت می باید سود یا زیان ناشی از زدایش قبل از موعد بدهی را پس از وضع مالیات منظور و گزارش کند.

تاثیر بدهی زدایی بر سود

حذف بدهی به طریق بالا مورد بحث بسیار قرار گرفته و جهات مثبت و منفی چندی برای آن ذکر کرده اند. مهمترین نکته ای که متذکر شده اند این است که استفاده از این روش بر مبلغ سود خالص اثر می گذارد. مثلاً اگر برای اوراق قرضه یا وام، نرخ بهره ای ثابت معین شده باشد و پس از مدتی نرخ بهره در بازار معاملات بالا رود، مسلماً ارزش دفتری بدهی از هزینه تحصیل اوراق بهادار خالی از

بیانیه استانداردهای حسابداری مالی مورد بحث برای حذف بدهی از دفاتر و صورتهای مالی دو شرط گذاشته است: یکی این که حساب امانی که برای تودیع وجوه یا اوراق بهادار انتخاب یا افتتاح می شود می باید منحصرأً خاص واریز تعهدات ناشی از دین معین باشد، و دیگر این که اگر اوراق بهادار به جای پول در حساب مزبور تودیع می شود می باید لزوماً «خالی از خطر» باشد چه از لحاظ مبلغ و چه از نقطه نظر زمان تبدیل آنها به نقد. به این منظور، از اوراق بهادار دولتی در این گونه موارد استفاده می کنند که سررسید و مبلغ آنها منطبق با سررسید و مبلغ بدهی باشد. در مواردی که بدهی به ارز خارجی باشد، همان شرایط مندرج در بیانیه را باید رعایت کرد فقط با این اختلاف که اوراق بهادار خالی از

اصولاً حذف بدهی از دفاتر و صورتهای مالی به دو راه انجام می شود یکی برائت ذمه و دیگری به روشی که آن را بدهی زدائی یا وامگاهی عنوان داده ایم

خطر بیشتر می شود. بنابراین، نتیجه حذف بدهی در این روش، به افزایش سود خالص در صورت سود و زیان می انجامد. صاحب نظران بیم آن دارند که ممکن است شرکتها به این روش رو آورند و بر استفاده از آن بیفزایند و با این مجوز، معاملاتی را صرفاً به خاطر افزایش سود خالص خود، آن هم در زمانی که مناسب دانند، انجام دهند. به هر دلیل شرکتی به بدهی زدائی اقدام کند، از آنجا که دلائل و موجبات این عمل موقتی و کوتاه مدت محسوب می شود، پرسشهایی در ذهن سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی بر می انگیزد که در نتیجه، بدهی زدائی از لحاظ ارزش و اعتبار کلی شرکت اقدام کننده با دیدی منفی تلقی می شود. با وجود این، باید گفت گاه ممکن است استفاده از روش بدهی زدائی مطلوب تفسیر شود و آن بیشتر در موقعی است

که با حذف بدهی، نوعی بدهی دیگر که دارای شرایط بهتری است جانشین آن شود.

پانویست ها:

1- Legal Defeasance

2- Debt Defeasance

در لغت اصطلاح حقوقی Defeasance به معنی ابطال و مترادفات آن آمده است ولی از آنجا که در این روش ابطال قانونی دین صورت نمی گیرد و تنها هدف حذف آثار بدهی از حسابها و صورتهای مالی است، اصطلاح بدهی زدائی یا وامگاهی بهتر تشخیص شد.

3- Statement of Financial Accounting Standards (SFAS 76)

4- Risk-Free Securities

5- Irrevocable Trust Account

6- Long-Term Leases

